



Boda József¹

A nemzetbiztonság területén folytatott tudományos kutatások jellemzői

A tanulmánnyal a 70 éves Blaskó Béla professzor úr, a pilóta, tanár, tudós és tábornok munkássága előtt kívánok tisztelegni. Köszönettel tartozom Neki, azért a segítségért, támogatásért, amelyet az NKE Rendészettudományi Kar dékánjaként, a pályázatom elkészítésétől nyugdíjba vonulásomig kaptam tőle.

Tudományos munka

A nemzetbiztonság területén folytatott tudományos munka feltételei. Maga a „nemzetbiztonság” kifejezés a rendszerváltoztatással egy időben terjedt el hazánkban. Véleményem szerint a nemzetbiztonság fogalma alatt ma egy állam függetlenségének és alkotmányos rendjének fenntartását értjük. A nemzetbiztonság szó olyan összetett fogalmat takar, amely magában foglalja a politikai, társadalmi, gazdasági, katonai, emberi jogi, környezeti, informatikai és közbiztonságot. Napjainkban a biztonság garantálása elképzelhetetlen a törvényesen és hatékonyan működő nemzetbiztonsági szolgálatok nélkül!

A nemzetbiztonsági szolgálatok megnevezéséről a 3039/1990. számú kormányhatározat úgy rendelkezett, hogy: „a Minisztertanács a 26/1990. (II. 14.) MT rendelet hatálybalépésének napjával létrehozza a Magyar Köztársaság Nemzetbiztonsági Hivatalát (AH) és Információs Hivatalát (IH), továbbá a Magyar Honvédség Katonai Biztonsági Hivatalát (KBH). A Magyar Honvédség katonai felderítő szerve – Katonai Felderítő Hivatal (KFH) elnevezéssel – nemzetbiztonsági szolgálatként működik.” Majd, öt évvel később, 1995. december 19-én fogadta el az Országgyűlés a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvényt. Ez a jogszabály leválasztotta a Nemzetbiztonsági Hivatalról a titkos információgyűjtéshez technikai háttérrel biztosító Nemzetbiztonsági Szakszolgálatot (NBSZ), amely így önálló nemzetbiztonsági szolgálattá vált.

¹ Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Kar Polgári Nemzetbiztonsági Tanszék, egyetemi docens; ny. nb. vezérőrnagy.

Hazánkban a nemzetbiztonság nem számít önálló kutatási területnek, ahogy ezt majd a későbbiek folyamán láthatjuk, több más tudományág (hadtudomány, rendészettudomány, társadalomtudomány stb.) keretein belül folyik ilyen jellegű kutatás és tudományos munka.

A nemzetbiztonsággal kapcsolatos képzés és kutatás alapvetően a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen (ZMNE) indult el, elsősorban a katonai nemzetbiztonsági szakemberek számára.

A ZMNE Hadtudományi Doktori Iskolát 1996-ban hozták létre, amelynek keretein belül 2003-tól 2016-ig létezett a „nemzetbiztonság és rendvédelem” mint kutatási terület. 2016-tól pedig mint „nemzetbiztonság” kutatási terület működik tovább.

További előrelépést jelentett, hogy a Nemzeti Közszolgálati Egyetem (NKE) 2012-es megalakulásával létrejött a Nemzetbiztonsági Intézet (NBI) – mint karok közötti önálló szervezet –, amelynek feladatai között – a nemzetbiztonsági alap- és mesterszakon folyó oktatáson túl – megjelent a doktori képzésben és a nemzetbiztonsági tárgyú kutatásban és fejlesztésben való részvétel is.

A tudományos kutatómunka támogatására, a doktoranduszok és a szakterület kutatói számára az NBI 2013. szeptember 1-jével egy elektronikus folyóiratot alapított, *Nemzetbiztonsági Szemle* címen. Szintén 2013-ban kezdte meg munkáját a Nemzetbiztonsági Szakkollégium, amely az NBI támogatásával működik, és olyan tehetséges fiatalokat foglal magában, akik majd a védelmi szférában és a közszolgálatban kívánnak elhelyezkedni. Fő kutatási irányát a nemzetbiztonsági és a stratégiai tanulmányokból, illetve a hadtudományból álló multidiszciplináris ismeretek képezik.² A Kollégiumon belül működik a Nemzetbiztonsági Kutatósejt, amely azért jött létre, hogy egyrészt keretet adjon mindazon gondolatoknak, összegzéseknek, elemzéseknek, vizsgálatoknak, amelyeket a szakkollégium hallgatói a nemzetbiztonság területével összefüggésben megfogalmaznak, illetve elvégeznének, másrészt, hogy a mentori tevékenység eredményeként megkönnyítse, eredményesebbé tegye a hallgatók ilyen irányú erőfeszítéseit, ezzel is elősegítve tudományos és szakmai fejlődésüket.³

2016. február 1-jével hivatalosan is megalakult az NKE Rendészettudományi Doktori Iskolája. Vezetője Kerezsi Klára, az MTA doktora. A nemzetbiztonsági szolgálatok tagjai számára így megnyílt a lehetőség, hogy az NKE Rendészettudományi Doktori Iskoláján szerezzék meg tudományos címeiket.

² Lásd: <https://nbi.uni-nke.hu/szakkollegium/kuldetes> (A letöltés dátuma: 2020. 02. 23.)

³ Lásd: <https://nbi.uni-nke.hu/szakkollegium/kutatosejtek/nemzetbiztonsagi-kutatosejt> (A letöltés dátuma: 2020. 02. 23.)



Tudományos munka a rendszerváltoztatás előtt

A Belügyminisztériumban (BM) már az 1950-es évek elején igény jelentkezett a titkosszolgálatok által megszerzett tapasztalatok közreadására, tudományos igényű művek készítésére. Ennek irányítója és összefogója a BM Tanulmányi és Módszertani Osztálya volt, fóruma pedig az 1953-ban alapított *Rendőrségi Szemle* című folyóirat, amely 1962-től *Belügyi Szemle* néven működött.

Megjelentek az állambiztonsági területen is hasonló tudományos periodikák, mint például az *Államvédelmi Szemle*, amely 1955. augusztus elsején mutatkozott be, valamint az *Elhárítás*, amelyet az 1956-os forradalom után adtak ki (JOBST 2012, 425–427.).

Az 1970. május 8-i ülésén döntött a BM kollégiuma a Rendőrtiszti Főiskola (RTF) létrehozásáról, valamint a belügyi tudományos munka központi szervezéséről és irányításáról. Az RTF-en a bűnügyi, közbiztonsági, igazgatásrendészeti, büntetés-végrehajtási képzés mellett megszervezték az állambiztonsági tisztek egységes képzését is. Az állambiztonsági tanszék feladata olyan állambiztonsági operatív tisztek felsőfokú képzése lett, akik a végzés után bármely állambiztonsági/elhárító tiszti munkakörben alkalmazhatóak voltak.

A tanszék munkatársainak köszönhetően az 1980-as évek közepére összeállt az állambiztonsági tanszék dokumentumtára, amely az állambiztonsági tanulmányok, külföldi anyagok fordításai mellett a tanszéki szakdolgozatokat is tartalmazta, valamint összeállították a főiskola nyílt könyvtárában található állambiztonsági vonatkozású irodalmi művek bibliográfiáját is (RÉVÉSZ 2007).

A *Belügyi Szemle* 1973/1. száma foglalkozott a BM-szerveknél folyó tudományos munka értékelésével: „A Belügyminisztérium különféle szervei hosszabb, rövidebb ideje folytatnak tudományos vagy ilyen igényű kutató, elemző munkát, amit – eredményekben is kifejezésre jutó – fokozatos fejlődés jellemez. Eredményeket elsősorban a műszaki-technikai és a természettudományi területeken értünk el. Nem véletlenül, mert e tudományterületek kutatását, fejlesztését részben vagy egészében intézményesített (főhivatású) szervek végezték. Ezeket a bázisokon jelenleg is tervszerű munka folyik.

Lassúbb ütemben haladt – a belügyi munkával közvetlenül összefüggő – társadalomtudományok művelése, bár e vonatkozásban is vannak eredményeink.”⁴

Szintén 1973-ban értékelte a III/IV. (Katonai Elhárító) Csoportfőnökség a tudományos kutatás helyzetét: „Az utóbbi időben észrevehetően fejlődött a belügyi állomány publikációs tevékenysége. Mintegy 300 főre tehető azok száma,

⁴ A Belügyminisztérium tudománypolitikájának kérdései Szalma László r. alezredes az állam- és jogtudományok kandidátusa Társadalom és tudomány rovat, 18. Deák József doktorandusz levéltári munkája alapján.

akik az utóbbi 10 évben 5 vagy ennél több esetben jelentkeztek önálló tanulmánnyal, cikkel, vagy társszerzőként írtak tan- vagy kézikönyvet.”⁵

Az állambiztonsági területen rendszeres és következetes tudományos munkáról, kutatásról a fentiek ellenére sem beszélhetünk egészen az 1980-as évekig, bár néhányan szereztek tudományos fokozatot a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen (Nagy József – 1968,⁶ Hári Károly – 1975⁷).

A tudományos munkában a legaktívabbak elsősorban a III/II –es (Kémelhárító) és a III/IV-es (Katonai Elhárító) Csoportfőnökség tisztjei voltak. Többen szereztek tudományos fokozatot a Szovjetunió Minisztertanácsa mellett működő Állambiztonsági Bizottság Dzerzsinszkij Főiskoláján:

- Stefán Géza – 1986,
- Peredi Rezső – 1988,
- a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága Politikai Főiskoláján Dankó László – 1983.

Álljon itt néhány példa az állambiztonsági területen készült tudományos munkák közül:

- ALEVA György (1986): *A hírszerző hálózat szervezésének és foglalkoztatásának kérdései a magyar külpolitikai újságírók körében.* Kandidátusi értekezés.
- JÓNÁS Endre (1987): *Az állam biztonságának elvi kérdései, összefüggése a bűnmegelőzés integrált rendszerével.* Doktori disszertáció.
- FINSZTER Géza (1983): *Az állam elleni bűncselekmények kriminológiája. (Összeesküvések és kémkedések 1949–1983.)* Kandidátusi értekezés.
- KŐSZEGVÁRI Tibor (1988): *Az ellenség diverziós erői és az általuk szervezett ellenforradalmi gerilla-bandák elleni fegyveres harc problémái a hadműveleti területen és a háterszágban.* Doktori értekezés.
- MATUS János (1981): *Az USA speciális szolgálatai és külföldi felforgató központok ideológiai diverziója a MNK ellen és az ÁB szervek ideológiai diverzió elleni harcának néhány kérdése.* Kandidátusi értekezés.
- OPÁL Sándor (1980): *Az USA II. vh. utáni antikommunista lélektani hadviselése módszertani törvényszerűségeinek hasznosítása az ÁB-szolgálatok módszereinek fejlesztésében.* Kandidátusi disszertáció.

⁵ Matuska Béla r. ezredes (a Csoportfőnökség 1973. október 18-i taggyűlésén elmondott) előadása a BM III/IV Csoportfőnökségnél folyó tudományos kutatás helyzetéről, 15. (61-247/75) (ÁBTL 4.1. A-3448) Deák József doktorandusz levéltári munkája alapján.

⁶ Lásd: www.utolag.com/Ilkei/Ugynok/BM_III_II_csoporthonokseg_kemelharitas.htm#nagy_j (A letöltés dátuma: 2014. 04. 05.)

⁷ Lásd: www.utolag.com/Ilkei/Ugynok/BM_III_II_csoporthonokseg_kemelharitas.htm#hari (A letöltés dátuma: 2014. 04. 05.)



- TÓTH Judit (1988): *A BM-ben folyó agitációs és propagandamunka főbb elvi, politikai kérdései 1944 decemberétől 1962-ig*. Doktori disszertáció (RÉVÉSZ 2004).

Az 1980-as évek közepére a BM vezetése is érzékelte a lemaradást a tudományos kutatás területén, ezért intézkedett annak korszerűsítésére:

„4. A belügyi oktatás tartalmának korszerűsítését a tudományos és technikai fejlődés követelményeivel összhangban, a belügyi szolgálati és szakszolgálati ágak aktív, felelős részvételével, az államigazgatási szervek a bíróságok, az ügyészségek segítségét igényelve kell végrehajtani. Az általános szolgálati ismeretek magas színvonalú oktatása mellett növelni kell az egyes beosztások ellátásához elengedhetetlen speciális ismeretek arányát.”⁸

Még ugyanazon a napon (1986. november 19.) a belügyminiszter-helyettes kiadta intézkedését a BM-parancs végrehajtására:

„15. A Minisztertanácsnál kezdeményezni kell a Rendőrtiszti Főiskola egyetemi (akadémiai) szintre történő fejlesztését.

16. A Rendőrtiszti Főiskola a felsőfokú szakmai végzettségen túl, felsőfokú politikai végzettséget, valamint angol, német, orosz nyelvek egyikéből a középfokú nyelvvizsga letételének lehetőségét biztosítsa. A képzés időtartama nappali és levelező tagozaton egyaránt négy év legyen.

17. Az egyetemi szintű rendőrtisztképző intézményekbe a jelentkezés és a felvétel rendszerét ki kell dolgozni. A felvételi vizsgák követelményrendszere egyezzen meg az egyetemi állam- és jogtudományi karon alkalmazottakkal, és foglalja magába a pályaalakmassági követelményeket is. A szolgálati területek (különösen az állambiztonsági szolgálat) érdekeit és igényeit a felvételi feltételek kiírásánál figyelembe kell venni.”⁹

A nemzetbiztonsági szolgálatok és a tudomány

Ahogy azt a bevezetőben már említettem, a ZMNE Hadtudományi Doktori Iskolájában (HDI) először 2002-ben jelent meg „a felderítés és a nemzetbiztonság elmélete” címmel egy, a területhez kapcsolódó tudományszak. 2008-ban a HDI átalakította, csökkentette a tudományszakokat, így a nemzetbiztonsági terület is új elnevezést kapott, és „A nemzetbiztonság elmélete” címmel folytatódott

⁸ A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 29/1986. számú parancsa, Budapest, 1986. évi november hó 19-én, 1. (ÁBTL 4.2.(1. sor) 10-22/29/1986).

⁹ A Magyar Népköztársaság Belügyminiszter-helyettesének 11/1986. számú intézkedése a Belügyminisztérium szervei hivatásos állománya oktatásának korszerűsítéséről szóló 29/1986. számú belügyminiszteri parancs végrehajtásáról, 7–8. Budapest, 1986. évi november hó 19-én.



a munka. 2010–2016 között a *Hadtudományi Doktori Iskolában* a 7. (Nemzetbiztonság és Rendvédelem) kutatási terület keretében folyt nemzetbiztonsági tudományos képzés. A kutatási terület alapító vezetője Héjja István ezredes volt (2002) (VIDA 2014, 47–48.).

Ebben az időszakban a katonai és a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok tagjai számára elsősorban a ZMNE, későbbiekben pedig az NKE Hadtudományi Doktori Iskolájában volt lehetőség nemzetbiztonsági kutatásokat végezni és tudományos fokozatot szerezni.

Nemzetbiztonsági kutatások az NKE Hadtudományi Doktori Iskoláján

A Hadtudományi Doktori Iskola vezetője: Padányi József mérnök vezérőrnagy.

A HDI jelenleg az alábbi kutatási területen biztosít lehetőséget a tudományos fokozat megszerzése iránt érdeklődők számára.

A 2020/2021-es évre a Hadtudományi Doktori Iskola kutatási témái között a 6. kutatási terület foglalkozik nemzetbiztonsági témákkal.

6. Nemzetbiztonság kutatási terület (vezető: Resperger István egyetemi tanár)
 - 6.1. A kihívások, kockázatok és fenyegetések nemzetbiztonsági kérdései a 21. században (témavezető: Resperger István egyetemi tanár)
 - 6.2. Korszerű hírszerző elemző-értékelő módszerek rendszere (témavezetők: Kaiser Ferenc egyetemi docens, Vida Csaba egyetemi adjunktus)
 - 6.3. A nemzetbiztonsági szolgálatok és egyéb titkos információgyűjtő szervek sajátos tevékenysége (témavezetők: Vida Csaba alezredes egyetemi adjunktus és Kaiser Ferenc egyetemi docens)
 - 6.4. Az információgyűjtés területeinek evolúciója, változásai a 21. században (témavezető: Dobák Imre egyetemi docens)
 - 6.5. Közel-keleti és észak-afrikai országokban történt változások hatásai az európai nemzetbiztonsági szolgálatok feladatrendszerére (témavezető: Kis-Benedek József c. egyetemi tanár)
 - 6.6. A biztonságpolitikai, katonai szövetségi rendszerek változásai (témavezető: Kis-Benedek József c. egyetemi tanár)



Nemzetbiztonsági kutatások
az NKE Rendészettudományi Doktori Iskoláján

A Rendészettudományi Doktori Iskola vezetője Kerecsi Klára egyetemi tanár,
az MTA doktora.

1. Általános rendészetelmélet, rendészettörténet nemzetbiztonság és rendészet kutatási terület (vezető: Papp András László egyetemi tanár)
 - 1.2. A rendészeti tevékenység elsődleges és másodlagos megnyilvánulásai, különös tekintettel a rendőri és a nemzetbiztonsági feladatokra (témavezető: Balla Zoltán egyetemi docens)
 - 1.7. A nemzetbiztonsági szolgálatok története, tevékenysége itthon és külföldön (témavezető: Boda József egyetemi docens)
2. Szakrendészetek, a rendészet európai uniós és nemzetközi vonatkozási kutatási terület (vezető: Sallai János, egyetemi tanár)
 - 2.2. A nemzetbiztonsági rendészet (témavezető: Balla Zoltán egyetemi docens)
 - 2.7. A titkos információgyűjtés kriminalisztikája (témavezető: Finszter Géza egyetemi tanár)

Nemzetbiztonsági kutatások
az NKE Nemzetbiztonsági Intézetében

A Nemzetbiztonsági Intézet három tanszékének (Katonai, Polgári és Terror-elhárítási) munkatársai az NBI megalakítása óta számos tudományos igényű tananyag elkészítésével járultak hozzá – az alap- és mesterképzésen túl – a doktori képzés hatékonyá tételéhez.

Itt szeretném – a teljesség igénye nélkül – ezeket bemutatni:

- BODA József – REGÉNYI Kund szerk. (2019): *A hírszerzés története az ókortól napjainkig*. Budapest, Dialóg Campus.
- DRUSZA Tamás szerk. (2019): *A magyar elhárítás fejlődése. Tanulmányok a katonai és a polgári nemzetbiztonsági elhárítás múltjáról, jelenéről, jövőjéről*. Budapest, Dialóg Campus.
- JAGADICS Péter – RAJOS Sándor – SIMON László – SZABÓ Károly (2018): *A magyar katonai elhárítás története 1918–2018. Az Evidenzbürotól a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatig*. Budapest, Univerzum Könyvek – KNBSZ – Metropolis Media.



- RESPERGER István szerk. (2018): *A nemzetbiztonság elmélete a közszolgálatban*. Budapest, Dialóg Campus.
- BODA József (2016): „Szigorúan titkos!”? *Nemzetbiztonsági almanach*. Budapest, Zrínyi.
- BODA József – DOBÁK Imre szerk. (2015): *A nemzetbiztonság technikai kihívásai a 21. században*. Budapest, NKE.
- DOBÁK Imre szerk. (2014): *A nemzetbiztonság általános elmélete*. Budapest, NKE.
- DOBÁK Imre – REGÉNYI Kund (2014): *Szakmatörténeti Szemelvények*. Budapest, NBSZ.

Kutatás és fejlesztés

A Belügyminisztérium Tudományos Tanácsa: a belügyminiszter irányítása alatt álló szerveknél folyó tudományos kutatói és tudományos szervezői tevékenységet a 6/2006. (BK 4.) BM utasítás szabályozza. Központi tudományos szervezete a Belügyi Tudományos Tanács, amelynek vezetője a BM közigazgatási államtitkára.

Tudományos tanácsok működnek az Országos Rendőr-főkapitányságnál, a Terrorelhárítási Központnál, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságánál, az Alkotmányvédelmi Hivatalnál, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálatnál, a Belügyminisztérium Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóságnál, az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóságnál, az Országos Vízügyi Főigazgatóságnál, a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központnál, valamint a Nemzeti Védelmi Szolgálatnál.¹⁰

A titkosszolgálatok/nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységének tudományos kutatása

Az állambiztonsági szervezetek történetek kutatása a rendszerváltoztatás után kezdődött meg. Az Országgyűlés az 1994. évi XXIII. törvény módosításával 1996-ban hozta létre a Történeti Hivalt (TH). Első igazgatója Markó György, a Hadtörténeti Levéltár korábbi igazgatója lett. A TH fő feladatai a következők voltak:

- biztosítani az érintettek számára a róluk nyilvántartott adatok megismeréséhez való jog gyakorlását;
- gondoskodni az egyes fontos tisztségeket ellenőrző bizottság eljárása lefolytatásához szükséges adatok és iratok szolgáltatásáról;

¹⁰ Lásd: www.bm-tt.hu/assets/letolt/bmutas/bmutas19.pdf (A letöltés dátuma: 2020. 02. 23.)



- biztosítani a kutatási tevékenység folytatását, illetve a tudományos munkamegosztás keretében részt vállalni az iratanyag publikálásában (MARKÓ 1999, 11.).

A 2003. évi III. számú törvény – a jogutódlás rögzítése mellett – módosította a TH nevét, és 2003 áprilisától Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL) néven – mint szaklevéltár – működik tovább (GYARMATI 2003, 7.). Az ÁBTL munkatársainak köszönhetően számos tanulmány, könyv látott napvilágot, amelyek részletesen bemutatják az állambiztonsági szolgálatok tevékenységét.

A Nemzeti Közszolgálati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézetén kívül is található néhány olyan felsőfokú intézmény, ahol a titkosszolgálati/nemzetbiztonsági szolgálati tevékenységgel kapcsolatos kutatások folynak. Ezek a tudományos műhelyek egy-egy elhivatott kutató, egyetemi oktató vezetésével működnek.

Ilyen kutatásokat folytat például Révész Béla egyetemi docens, a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Politológiai Tanszék munkatársa. Érdeklődésének középpontjában az állambiztonsági szervek politológiai kutatása áll. A diktatúra állambiztonsági szerveinek belső kutatásaival foglalkozik. Véleménye szerint az államvédelmi szolgálatok tevékenysége minden politikai rendszerben a „szigorúan titkos” tevékenységek körébe tartozik. Ha nem tartanak őket titokban, nem is lenne értelme a szolgálatoknak. Így hosszú időn keresztül „sikeresen megúszták”, hogy tudományos kutatás tárgyai legyenek (RÉVÉSZ 2005).

Kurtán Sándor, a Budapesti Corvinus Egyetem Társadalomtudományi és Nemzetközi Kapcsolatok Kar Politikatudományi Intézetének munkatársa, a titkosszolgálatok kutatásával, azok tevékenységével is foglalkozik. Véleménye szerint a titkosszolgálatok tudományos kutatásának számos nehézséggel kell szembenéznie, mindenekelőtt a források nagyfokú hiányával. A felvetés, hogy a tudomány eszközeivel közelítsünk ehhez a szervezettípushoz, nem tekint vissza hosszú történetre, még azokban az országokban, ahol ennek már hagyománya van – itt mindenekelőtt az USA-ra és Nagy-Britanniára kell gondolnunk –, is igazából csak az 1970-es években indult meg ilyen jellegű munka. A kérdéskör két területre osztható, a történeti, illetve a kortörténeti és politikatudományi kutatásra. Különösen ez utóbbinak kell szembenéznie a hozzáférhető források hiányával, illetve hiányosságával.

1990 előtt a titkosszolgálatok kutatására nem volt mód, legfeljebb az 1945 előtti szolgálatok esetében, de számos esetben ezeket is ideológiai gátak és szűrők nehezítették. A rendszerváltást követően, az 1990-es évtized második felében indultak meg a történészek kutatásai az államszocialista rendszer titkosszolgálataival kapcsolatban – a kutatások aránylag késedelmes

beindulása nem elsősorban a kutatók hibája. Az 1990 utáni szolgálatokra vonatkozóan szinte alig rendelkezünk tudományos igényű munkákkal – igaz, ez a probléma nem magyar sajátosság, az európai kontinens számos országában ugyanezt tapasztaljuk. A közvélemény számára fontos, a titkosszolgálatokra vonatkozó információk másik jelentős forrása a „régí” demokráciákban az oknyomozó újságírás, de itthon ezen a területen is sovány eredmények születtek (KURTÁN 2009).

A nemzetbiztonsági szolgálatoknál, amellet, hogy a kutatás és a tudományos munka elősegítése érdekében létrehozták a tudományos tanácsokat, a tudományos közlésekhez elengedhetetlen kiadványok is megjelentek, úgymint a korábban önálló Katonai Felderítő Hivatal (KFH) által 2002-ben alapított *Felderítő Szemle*, vagy a Katonai Biztonsági Hivatal (KBH) által létesített *Szakmai Szemle*, amelyek a két szolgálat összevonása után is alapvető színterei a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatnál folyó kutatási eredmények publikálásának.

A honvédelmi miniszter a KBH-t 1999-ben, a KFH-t 2002. november 1-jével (tudományos) kutatóhelyé nyilvánította.

A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat Tudományos Tanácsa 2010 decemberében jött létre azzal a céllal, hogy egyrészt megpróbálja a tudomány eredményeit közel hozni a napi élet szükségleteihez, másrészt a gyakorlatban megszerzett tudást a tudományos kutatók számára elérhetővé tenni. Az NBSZ 2011-től egy tudományos folyóiratot is elindított, *Tudományos Szemle* címmel. Az NBSZ TT megalakulása óta évente egy-két nemzetközi és hazai szakmai konferenciát szervezett, és egy tucatnyi szakmatörténeti, szakmai kiadványt adott ki.

Az Alkotmányvédelmi Hivatal Tudományos Tanácsa 2012-ben alakult meg, és még abban az évben – pszichológiai témában – egy sikeres konferenciát szerveztek (REGÉNYI 2013, 91.).

A tudományos munkával hivatalból foglalkozó szervezetek mellett léteznek olyan társadalmi szervezetek, amelyek abból a célból jöttek létre, hogy az adott szakma tudományos művelői számára nyújtsanak szervezeti és pénzügyi támogatást. Közöttük akad néhány olyan is, amely a nemzetbiztonsági kutatásokat is támogatja.

Talán a legrégebbi hagyományokkal a Magyar Hadtudományi Társaság rendelkezik. „A Magyar Hadtudományi Társaságot (MHTT) a hadtudomány művelésében élenjáró és iránta érdeklődő személyek 1990-ben alapították azzal a céllal, hogy összefogja e tudományterület szakembereinek tevékenységét. Az MHTT célja a magyar hadtudomány fejlődésének elősegítése, tagjainak érdekképviselése, továbbá a Magyar Tudományos Akadémia által 1883-ban létrehozott Hadtudományi Bizottság szellemi örökségének a felvállalása. A Társaság egy, a tudományos kutatók körében elismert és népszerű folyóiratot is



működtet »Hadtudomány« néven. A MHTT-n belül működik egy Nemzetbiztonsági Szakosztály is.”¹¹

A másik társadalmi szervezet, a Magyar Rendészettudományi Társaság, amely 2004. május 24-én alakult meg, és tagjai között szép számmal akadnak a polgári nemzetbiztonsági szolgálatokhoz tartozó hivatásosok és nyugdíjasok.

A következő szervezet, amelyről mindenképpen említést kell tenni, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, amely többek között foglalkozik a titkosszolgálatok/nemzetbiztonsági szolgálatok történetével kapcsolatos kutatásokkal, konferenciák szervezésével és a tudományos eredmények közzétételével.

A nemzetbiztonsági szolgálatok felismerték, hogy akkor tudják munkájukat eredményesebben és hatékonyabban végezni, ha tehetséges munkatársaik számára támogatást nyújtanak a tudományos munkához és kutatáshoz. Az eltelt 15 év során számos doktori értekezés született, amelyek jól hasznosítható gyakorlati eredményekkel is jártak.

A közelmúltban készült tudományos munkákból az alábbiakban szeretnék néhányat kiemelni:

- ÁRVAI Zoltán – GYARAKI Károly (2019): *100 éves az önálló magyar katonai felderítés, hírszerzés és elhárítás, 1918–2019*. Budapest, Zrínyi.
- BÉRES János szerk. (2018): *Külföldi nemzetbiztonsági szolgálatok*. Budapest, Zrínyi.
- JENSEN, J. Carl – McELREATH, H. David – GRAVES, Melissa (2017): *Bevezetés a hírszerzésbe*. Budapest, Antall József Tudásközpont.
- UNGVÁRY Krisztián (2017): *A szembenézés hiánya. Felelőségre vonás, iratnyilvánosság és átvilágítás Magyarországon 1990–2017*. Budapest, Jaffa.
- SZAKÁLY Sándor (2015): *A 2. vkf. Osztály*. Budapest, Magyar Napló.
- KÁNTOR Lajos szerk. (2014): *Titkosan – nyíltan. Korunk-történetek a titkosszolgálatok működéséről. Emlékezések, tanulmányok, dokumentumok*. Kolozsvár, Korunk – Komp Press.
- GYARMATI György (2013): *Másfél évtized, Beszámoló az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára tizenöt éves, illetve 2012. évi működéséről*. Budapest, magánkiadás.
- BODA József szerk. (2013): *A XIX–XX. századi magyar állam nemzetbiztonsági szervezetei. XXVII. Magyar rendvédelem-történeti tudományos konferencia*. Budapest, NBSZ.

¹¹ Lásd: <http://mhtt.eu/index.php?page=bemutakozas> (A letöltés dátuma: 2014. 04. 06.)



- CSÓKA Ferenc szerk. (2012): *Szakszolgálat Magyarországon, avagy tanulmányok a hírszerzés és titkos adatgyűjtés világából, 1785–2011.* Budapest, NBSZ.
- VASS Jenő Sándor (2010): *Hazánk biztonsági helyzete a kihívások, valamint a nemzetbiztonsági tevékenység tükrében.* Budapest, FTKE.
- RÉVÉSZ Béla (2010): *Források a titkosszolgálatok politológiai tanulmányozásához.* Szeged, JATE Press.

Lássunk néhány példát a közelmúltban készült PhD-dolgozatokból:

- ZALAI Noémi (2013): *A humánerőforrás kérdéseinek vizsgálata a nemzetbiztonsági szolgálatoknál.*
- KOVÁCS Zoltán ddtbk. (2016): *Az infokommunikációs rendszerek nemzetbiztonsági kihívásai.*
- NAGY Ákos (2016): *Az őrzők őrzői szervezetének kialakulása és történeti változásai a II. világháborút követő szovjetizálástól az európai integrációt követő jogállamiság megteremtéséig.*
- BENEDEK Márta (2016): *A nemzetbiztonsági szféra stratégiai kérdései a XXI. század kül- és biztonságpolitikai kihívásainak tükrében.*
- NYESTE Péter (2017): *A bűnüldözési és a nemzetbiztonsági célú titkos információgyűjtés rendszerspecifikus sajátosságai, szektorális elvei.*
- SOLTI István (2017): *A titkos információgyűjtés elvei, eszközei és módszerei, alkalmazásának lehetőségei a nemzetbiztonsági munkában.*
- HORVÁTH Ferenc (2018): *A közszolgálati etika elméleti és gyakorlati kérdései a Nemzetbiztonsági Szakszolgálatnál.*

Összegzés

Megállapíthatjuk tehát, hogy a *Nemzeti Közszolgálati Egyetem* tekinthető a nemzetbiztonsági tudományos kutatás és képzés hazai központjának. Jelenleg nemzetbiztonsági tudományos képzés alapvetően a hadtudományhoz és a rendészettudományhoz kötődik. A nemzetbiztonság tudományos képzésében jelentős előrelépésnek tekinthető a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen a Nemzetbiztonsági Intézet létrehozása, amely hosszú távon biztosítani tudja a tudományos képzés központját. Összegzésként elmondhatjuk azt is, hogy folyamatos fejlődés látszik a kutatás és a tudományos munka területén – mind az állambiztonsági időszakot, mind pedig a rendszerváltás óta eltelt 30 évet tekintve.



Irodalomjegyzék

- GYARMATI György (2003): A Történeti Levéltár az információs kárpótlás folyamatában. In GYARMATI György szerk.: *Az átmenet évkönyve*. (Trezor 3.) Budapest, ÁBSZTL. 7–22.
- JOBST Ágnes (2012): A titkosszolgálatok tudománya az oktatás és a tananyagok tükrében – 1945 után. In CSÓKA Ferenc szerk.: *Szakszolgálat Magyarországon, avagy tanulmányok a hírszerzés és a titkos adatgyűjtés világából (1785–2011)*. Budapest, NBSZ. 419–435.
- KURTÁN Sándor (2009): *Titkosszolgálatok Magyarországon, 1988–2008*. Elérhető: www.politikaievkonyv.hu/online/mp20/1-13_kurtan.html (A letöltés dátuma: 2020. 02. 23.)
- MARKÓ György (1999): A Történeti Hivatal 1997–1998. évi tevékenységéről. In GYARMATI György szerk.: *A Történeti Hivatal évkönyve*. (Trezor 1.) Budapest, ÁBSZTL. 11–23.
- REGÉNYI Kund (2013): Tudományosság mint új kihívás az Alkotmányvédelmi Hivatal számára (szubjektív szakértői vélemény). *Hadtudomány*, 23. évf. 1–2. sz. 91–93.
- RÉVÉSZ Béla (2004): *Az állambiztonsági szervek politológiai kutatásainak kérdéseibe*. Elérhető: <https://bit.ly/33QAoyf> (A letöltés dátuma: 2020. 02. 23.)
- RÉVÉSZ Béla (2005): Állambiztonság és pszichológia. *Beszélő*, 10. évf. 5. sz. 48–62. Elérhető: <https://bit.ly/2DXA6ui> (A letöltés dátuma: 2020. 02. 23.)
- RÉVÉSZ Béla (2007): *A titok, mint politika. A titkosszolgálatok politológiai kutatásának lehetőségei*. PhD-értekezés. Szeged, SZTE ÁJK. Elérhető: <https://bit.ly/31HK4Ix> (A letöltés dátuma: 2014. 05. 05.)
- VIDA Csaba (2014): A tudományos képzés rendszere a nemzetbiztonság területén. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 2. évf. ksz. 40–57.